

14. Triasun P.V. (2020). Kryminalistychna kharakterystyka ta osoblyvosti rozsliduvannia khulihanstva, vchynenoho u publichnykh mistsiakh [Forensic characteristics and features of the investigation of hooliganism committed in public places]: avtoref. dys. na zd. nauk. st. k.iu.n. za spets. 12.00.09. PrAT «Vyshchyi navchalnyi zaklad «Mizhrehionalna akademiia upravlinnia personalom». Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].
15. Utkin M.S. (1975). Osobennosti rassledovaniia i preduprezhdeniia khishchenii v potrebitelskoi kooperatsii [Peculiarities of investigation and prevention of theft in consumer cooperation]. Sverdlovsk: Izd-vo Sverdl. iurid. in-ta. 62 p. [in Russian].
16. Shaldyrvan P.V. (2005). Metodyka rozsliduvannia masovykh zavorushen [Methods of investigating mass riots]: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09 / K. : Akad. advokatury Ukrainy, 2005. 201 p. [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.19>

STRATEGIA I TAKTYKA DZIAŁALNOŚCI ADWOKATA W UPROSZCZONYM POSTĘPOWANIU PROCESOWYM

Kateryna Lubiana

*aspirant Katedry Postępowania Notarialnego i Egzekucyjnego oraz Advokatury
Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-2704-7365

lubiana@gmail.com

Adnotacja. Osiągnięcia merytorycznej i jakościowej poprawy świadczenia pomocy prawnej, udostępnienie jej przez adwokata jako treści czynności tego ostatniego w cywilnym postępowaniu procesowym wiąże się z identyfikacją skutecznych podejść i środków jej organizacji i realizacji. Kategorie prawne, które łączą w swojej treści takie podejścia i środki działania adwokata w uproszczonym postępowaniu procesowym, strategię i taktykę działania adwokata, które mają na celu osiągnięcie przez adwokata wyznaczonych celów w uproszczonym postępowaniu procesowym. W niniejszym badaniu ustaliliśmy, że system sposobów i metod mających na celu osiągnięcie najbliższych celów w uproszczonym postępowaniu procesowym stanowi taktykę prawną, a system sposobów i metod mających na celu osiągnięcie głównych, podstawowych celów postępowania procesowego stanowi strategię prawną. Ustalono, że za pomocą strategii prawnej adwokat w uproszczonym postępowaniu procesowym, počawszy od przewidzenia określonego idealnego wyniku, w procesie działania stara się osiągnąć zamierzony wynik faktyczny. I to właśnie stosunek zamierzonego do rzeczywistego wyniku pozwala ustalić, czy adwokat osiągnął wyznaczony cel, jak efektywne były jego działania, jak skuteczne były metody i środki. Dlatego na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że stosowanie przez prawników wiedzy na temat strategii i taktyki podczas działalności w uproszczonym postępowaniu procesowym jest jednym z najczęstszych zastosowań osiągnięć nauki prawa postępowania cywilnego i nauki o advokaturze w praktyce prawnej adwokatów.

Słowa kluczowe: państwo, pomoc prawna, orzeczenie sądowe, przedmiot dowodu.

STRATEGY AND TACTICS OF THE LAWYER'S ACTIVITY IN THE SUMMARY PROCEEDINGS

Kateryna Lubiana

*Postgraduate Student at the Department of Notary and Enforcement Process and Advocacy
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-2704-7365

lubiana@gmail.com

Abstract. Achieving substantive and qualitative improvement of the provision of legal aid, rendering it by the lawyer as the content of the latter's activity in civil litigation involves the identification of effective approaches and means of its organization and implementation. The legal categories that integrate such approaches and means of the lawyer in the summary proceedings are the strategy and tactics of the lawyer's activities aimed at attaining the goals of the lawyer in the summary proceedings. In this study, we find that a system of methods and methods aimed at achieving the immediate goals of summary litigation constitutes legal tactics, and a system of methods and methods aimed at achieving the main, fundamental goals of lawsuit – a legal strategy. It has been determined that, with the help of a legal strategy, the lawyer in the simplified lawsuit proceedings, beginning with the prediction of a certain ideal result, in the process of activity tries to achieve the intended actual result. And it is the correlation of the intended and the actual result that determines whether the lawyer achieved the goal, how effective his actions were, how successful the methods and means were used. Therefore, on the basis of the conducted research, it is concluded that the use of knowledge of strategy and tactics by lawyers in the course of simplified lawsuit proceedings is one of the most widespread uses of the achievements of the civil procedural law and the science of advocacy in the legal practice of lawyers.

Key words: state, legal aid, court decision, subject of proof.

СТРАТЕГІЯ Й ТАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА У СПРОЩЕНОМУ ПОЗОВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Катерина Лубяна

*аспірант кафедри нотаріального і виконавчого процесу та адвокатури
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-2704-7365

lubiana@gmail.com

Анотація. Досягнення змістового та якісного покращення забезпечення правової допомоги, надання її адвокатом як змісту діяльності останнього в цивільному процесуальному провадженні передбачає виявлення ефективних підходів і засобів її організації та здійснення. Правовими категоріями, які об'єднують у змісті такі підходи й засоби діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні, є стратегія й тактика діяльності адвоката, які спрямовані на досягнення адвокатом поставлених цілей у спрощеному позовному провадженні. У дослідженні нами встановлено, що система способів і методів, спрямованих на досягнення найближчих цілей у спрощеному позовному провадженні, становить юридичну тактику, а система способів і методів, скерованих на досягнення головних, фундаментальних цілей позовного провадження, – юридичну стратегію. Визначено, що за допомогою юридичної стратегії адвокат у спрощеному позовному провадженні, розпочинаючи з передбачення певного ідеального результату, у процесі діяльності намагається досягнути наміченого фактичного результату. І саме співвідношення наміченого та фактичного результату дає змогу встановити, чи досяг адвокат поставленої мети, наскільки ефективні були його дії, наскільки вдалими були використані способи й засоби. Тому на підставі здійсненого дослідження зроблено висновок, що застосування адвокатами знань зі стратегії й тактики під час діяльності у спрощеному позовному провадженні є одним із найпоширеніших видів використання досягнень науки цивільного процесуального права та науки про адвокатуру в юридичній практиці адвокатів.

Ключові слова: держава, правова допомога, судові рішення, предмет доказування.

Вступ. Згідно з частиною 4 статті 19 Цивільного процесуального кодексу України (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004), спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ, які виникають із трудових відносин, справ незначної складності й інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. Запровадження спрощеного позовного провадження зумовлено потребою в полегшенні цивільного процесу для сторін правових конфліктів, судів, у тому числі й адвокатів, дозволивши судовий розгляд певної категорії справ за короткою процедурою, простішою порівняно із загальним порядком.

Загалом у науковій літературі відзначається, що запровадження спрощеного позовного провадження є позитивним кроком, який відповідає загальносвітовим тенденціям регламентації спрощених проваджень і процедур. Завданням можна вважати своєчасний розгляд окремих категорій цивільних справ, установлених законом або віднесених до таких судом, а специфіка діяльності адвоката в спрощеному позовному провадженні зумовлена тим, що представництво адвоката в них є обов'язковим і може відбуватися без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами. При цьому з 2016 року в Україні розпочато процес запровадження так званої «адвокатської монополії», з 1 січня 2019 року монополію адвокатів на представництво запроваджено також і в судах першої інстанції. Незважаючи на те що сьогодні цілком вірогідною її скасування, станом на початок листопада 2019 року виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді. Тому існує необхідність ґрунтовного аналізу як теоретичних основ стратегії та тактики діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні, так і законодавчого регламентування засобів, способів і прийомів, які використовуються захисником, і практики із цього питання, а також проблем їх правильного застосування. Актуальність дослідження стратегії й тактики діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні зумовлена тим, що це питання детально не вивчалось на науковому рівні.

Основна частина. Питання стратегії й тактики діяльності адвоката належним чином розкриті в працях таких дослідників, як А.Д. Бойков, Т.В. Варфоломеєва, І.Ю. Гловацький, В.Г. Гончаренко, С.В. Гончаренко, О.Б. Загурський, Я.П. Зейкан, В.К. Матвійчук, В.О. Попелюшко, В.М. Савицький, О.Д. Святоцький, М.С. Строгович, В.В. Титаренко, Д.П. Фіолевський, Н.В. Хмелєвська, М.С. Шумило, О.Г. Яновська тощо. Проте в контексті спрощеного позовного провадження, стратегія й тактика діяльності адвоката сьогодні ще не розглядалася. А отже, незважаючи на наявність великої кількості праць, присвячених стратегії й тактиці діяльності адвоката, питання стратегії й тактики діяльності адвоката залишилося поза увагою вітчизняних науковців, що зумовлює актуальність здійснення такого дослідження.

Метою статті є з'ясування поняття, сутності, специфіки стратегії й тактик діяльності адвоката, а також шляхом комплексного та системного дослідження теоретичних наробок вітчизняних учених, вивчення практики застосування окремих стратегій і тактик діяльності адвоката розробити пропозиції щодо сутності стратегії й тактики діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні.

Результати. Згідно з частиною 4 статті 19 Цивільного процесуального кодексу України (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004), спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ (тобто справ, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, і справ незначної складності, визнаних судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, і справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового

мінімуму для працездатних осіб); справ, що виникають із трудових відносин; справ про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів і якому відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд; справ незначної складності й інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. Також звернемо увагу на те, що закон визначає перелік справ, які не можуть бути розглянуті в порядку спрощеного позовного провадження, і це справи у спорах, що виникають із сімейних відносин, крім спорів про стягнення аліментів і поділ майна подружжя; щодо спадкування; щодо приватизації державного житлового фонду; щодо визнання необґрунтованими активів і їх витребування; у яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Отже, специфіка справ, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, зумовлена спрощеною процедурою їх розгляду, при якій участь адвоката є не обов'язковою, а отже, специфіка стратегії й тактики адвоката у спрощеному позовному провадженні відрізнятиметься від стратегії й тактики адвоката при розгляді будь-яких інших справ. Варто врахувати, що Законом України від 02.06.2016 № 1401-VIII Конституцію України (The Constitution of Ukraine, 1996) доповнено статтею 131-2, яка передбачає, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді виключно адвокатом, зокрема в трудових і малозначних спорах. У Цивільному процесуальному кодексі України (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004) термін «малозначні спори» не вживається, але разом із тим наявне формулювання «малозначна справа», яке, на нашу думку, є синонімічним.

Так, згідно з положеннями частини 5 статті 279 Цивільного процесуального кодексу України (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004), суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. Отже, у більшості випадків роль адвоката у спрощеному позовному провадженні може обмежуватися підготовкою процесуальних документів. Проте, за клопотанням однієї зі сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи може здійснюватися в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін. Клопотання про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін відповідач має подати в строк для подання відзиву, а позивач – разом із позовом або не пізніше п'яти днів з дня отримання відзиву. Суд може відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін за одночасного існування таких умов: 1) предметом позову є стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) характер спірних правовідносин і предмет доказування у справі не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного й усебічного встановлення обставин справи. Отже, з наведеного можна зробити висновок, що розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження без участі сторін і їхніх адвокатів є більш імовірним, ніж навпаки. А отже, участь адвоката у спрощеному позовному провадженні характеризується такою специфікою:

1) спрощене позовне провадження характеризується спрощеною процедурою його розгляду, яка, за загальним правилом, відбувається без участі адвоката;

2) у малозначних справах і справах, що виникають із трудових відносин, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, участь адвоката є не обов'язковою;

3) за клопотанням однієї зі сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи може здійснювати в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін за участі адвоката.

Вищенаведене свідчить про те, що специфіка участі адвоката у спрощеному позовному провадженні полягає в тому, що в окремих справах, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, представництво в суді може здійснюватися адвокатом. Відповідно, стратегія й тактика діяльності адвоката в таких провадженнях і становить предмет дослідження.

Стосовно стратегії й тактики судового розгляду, тактики суду та сторін і тактики захисту в суді зокрема існують різні погляди. Так, В.О. Попелюшко відзначає, що, згідно з одними поглядами, у процесі розгляду кримінальних справ достатньо точного дотримання процесуального порядку й узагальнення практики застосування відповідних норм закону. Згідно з іншими – немає ані тактики суду як такого, ані тактики судового слідства як такого, а є тактика підтримання державного обвинувачення в суді, є тактика професійного захисту від державного обвинувачення, висунутого й підтримуваного в суді. У свою чергу, щодо тактики обвинувачення та захисту одні вчені вважають її інтегративною, такою, що перетворилася з криміналістики обвинувачення та здатна задовольнити потреби й обвинувачення, і захисту одночасно, інші ж, – що криміналістика обвинувачення та криміналістика захисту істотно відрізняються й вимагають власних спеціальних підходів як до стратегії, так і до тактики (Popeliushko, 2008). Загалом, на нашу думку, положення процесуального права України, згідно з яким представництво інтересів сторін адвокатами під час судового розгляду малозначних справ не є обов'язковим, варто оцінити позитивно, оскільки запровадження в Україні адвокатської монополії ще й у цій категорії справ лягло б у багатьох випадках істотним тягарем на окремі сторони судового розгляду. Але разом із тим ми, зі свого боку, зробимо висновок, що стратегія й тактика професійного захисту є важливою для адвоката в будь-якому провадженні, у тому числі й у спрощеному позовному провадженні в цивільному процесі, оскільки без них адвокат обмежений у можливостях донесення належним чином своєї правової позиції та досягнення цілей провадження.

Так, у загальнотеоретичному розумінні стратегією є спосіб дій, лінія поведінки кого-небудь (Busel, 2005). Тобто під стратегією діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні варто розуміти його лінію поведінки й те, як саме він діє, представляючи інтереси сторони спрощеного позовного провадження. У юридичній літературі відсутні безпосередні визначення стратегій щодо окремих напрямів права, у тому

числі й стратегії діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні, але Н.В. Хмелевська, наприклад, визначає стратегію забезпечення правової допомоги під час здійснення адвокатом захисту як установлення довготривалої мети, широкої програми дій, завдань, загальної довготривалої лінії поведінки адвоката, основних напрямів його діяльності, науково обґрунтованого розвитку реальних подій і явищ щодо надання чітко окресленої правової допомоги клієнту (Khmelevska, 2015). Тобто стратегією є не якась короткострокове явище, а планування всіх дій адвоката з моменту оформлення ним відносин із особою, інтереси якої він представляє, і до ухвалення судом рішення по справі. Із цього приводу Н.В. Хмелевська відзначає, що стратегія спрямована на повноцінне та якісне забезпечення чітко окресленої правової допомоги, що надається адвокатом, її об'єктом є вироблення головної мети, програм на певному етапі правової допомоги, шляхів і способів її досягнення, окреслює основну ланку, головний напрям у процесі правової допомоги щодо захисту (Khmelevska, 2015). Отже, зробимо висновок, що **стратегією діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні** є встановлення довготривалої мети, широкої програми дій, завдань, загальної довготривалої лінії поведінки адвоката, основних напрямів його діяльності, науково обґрунтованого розвитку реальних подій і явищ щодо надання чітко окресленої правової допомоги клієнту у спрощеному позовному провадженні. Іншими словами, стратегія діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні – це передусім мета, якої бажає досягнути адвокат, виходячи із цілей його клієнта, а також передбачені дії адвоката, спрямовані на досягнення цієї мети.

Загалом аналіз наукової літератури свідчить про те, що наявні у вітчизняній правовій доктрині стратегії діяльності адвоката розроблялися відповідно до змісту Кримінального процесуального кодексу, вони є далекими від специфіки спрощеного позовного провадження в цивільному процесі. Проте на їх основі й з урахуванням положень Цивільного процесуального кодексу України цілком можливо спроектувати стратегію діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні.

Так, Н.В. Хмелевською виділяються три види стратегій щодо надання юридичного захисту адвокатами: загальна стратегія забезпечення правової допомоги, яка будується на нормативно-правових актах, що регламентують і гарантують правову допомогу в державі, окреслюють межі за способами її надання (безоплатна, оплатна); стратегії забезпечення правової допомоги за сферами її надання (стратегія захисту в наданні правової допомоги, стратегія представництва в наданні правової допомоги, стратегія надання інших видів правової допомоги) щодо відповідних галузей права в межах загальної, де враховуються особливості належності правової допомоги до певних видів і напрямів права (кримінального, адміністративного, цивільного, господарського тощо); індивідуальні стратегії надання та забезпечення правової допомоги адвокатами, що ґрунтуються на попередніх і враховують безпосередній зміст, сутність, належність та умови надання правової допомоги адвокатами набувачам правової допомоги (клієнтам) (Khmelevska, 2015). У випадку з визначенням стратегії діяльності адвоката, який бере участь у спрощеному провадженні, варто використовувати індивідуальну стратегію, адже, як нами встановлено, участь адвоката в такому провадженні є доволі специфічною. Стратегія діяльності адвоката, який бере участь у спрощеному провадженні, має враховувати загальну стратегію забезпечення правової допомоги, яка будується на змісті Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (On advocacy and advocacy, 2012), Правил адвокатської етики (Rules of lawyer ethics, 2017), а також інших нормативно-правових актів, які урегульовують адвокатську діяльність. Також при розробці стратегії участі адвоката у спрощеному позовному провадженні необхідно враховувати специфіку цього виду провадження, визначену в нормах Цивільного процесуального кодексу України (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004). Остання специфіка, яка має бути врахована, – це особливості конкретної справи, яка розглядається в порядку спрощеного позовного провадження. Урахування всіх зазначених особливостей дасть змогу скласти найбільш ефективну стратегію дій адвоката. Тому на основі здійсненого аналізу дійдемо висновку, що модель Н.В. Хмелевської є цілком прийнятною для врахування при розробці стратегії участі адвоката у спрощеному позовному провадженні.

Л.В. Слива звертає увагу на наявність різних стратегій діяльності адвоката: 1) стратегії домінування; 2) стратегії співробітництва; 3) стратегії ухиляння; 4) стратегії пристосування; 5) стратегії компромісу. При цьому дослідниця відзначає, що такі стратегії є загальними й визначальними для побудови лінії поведінки клієнта та представника, а вибір будь-якої із цих стратегій передбачає певний набір поведінкових патернів. Тому адвокат, ознайомившись з обставинами справи та проаналізувавши матеріали, може дійти висновку, що для задоволення законних інтересів клієнта й/або захисту його прав варто вибрати одну із зазначених поведінкових стратегій. Відповідно, цей вибір впливатиме на тактику діяльності адвоката й клієнта, але в юридичній практиці стратегія може будуватися й виходячи з можливих законодавчо передбачених варіантів вирішення правового конфлікту (Slyva, 2019). Слідуючи такій моделі, адвокат при розробці стратегії у спрощеному позовному провадженні має відштовхуватися від його відносин із клієнтом, але кажемо, що дослідниця також відмічає можливість побудови стратегії з урахуванням можливих шляхів вирішення справи на основі позиції Т.М. Кучер, яка пропонує такі види стратегій: 1) програти-виграти – повна перемога особи, що звернулася за судовим захистом, чи її опонента; 2) виграти-виграти – можлива в разі укладення мирової угоди або угоди за результатами процедури медіації; 3) програти-програти – виникає в разі відмови в задоволенні основних вимог позивача та відмови в задоволенні зустрічного позову відповідача; 4) виграти-програти – полягає у відмові в задоволенні позовних вимог і задоволенні вимог зустрічного позову (Kucher, 2014). Із цього випливає, що стратегії можуть мати як позитивний, так і негативний зміст для клієнта. Наприклад, не викликає сумнівів позитивний зміст стратегій «виграти-виграти» та

«виграти-програти»), але на практиці можливі ситуації, коли адвокат вимушений для захисту прав і законних інтересів особи довірителя в довготривалій перспективі дотримуватися стратегії «програти-програти» чи «програти-виграти». Вибір таких стратегій повною мірою залежить від обставин справи та інтересів клієнта й зумовлений тим, що основним завданням адвоката є забезпечення захисту та реалізації інтересів клієнта. Тому за такого підходу адвокат і клієнт формують стратегію на стадії формування правової позиції у справі й адвокат приймає рішення про подальші стратегічні кроки.

Проте найбільша кількість позицій щодо стратегії діяльності адвоката, наявних у науковій літературі, стосуються кримінального процесу та сформульовані на основі праць видатного адвоката й науковця Я.П. Зейкана, який виділив такі передумови визначення стратегії діяльності адвоката: 1) з'ясувати з клієнтом мету, яку він хоче досягти стосовно себе та визначитися з правовою позицією захисту; 2) представляти інтереси клієнта й завжди боротися за нього, працюючи на його виправдання; 3) з'ясувати з клієнтом якомога більше деталей та узгоджувати з ним усі ваші дії (Zeikan, 2006). Звернемо увагу на те, що в такому підході автор доволі доступно окреслив ті дії, які мають допомогти адвокату у виборі стратегії, на нашу думку, таким підходом доцільно скористатися й при виборі стратегії діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні.

Перед вступом адвоката до правовідносин із клієнтом відбувається укладення договору про надання правової допомоги, згідно з положеннями розділу IV Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (On advocacy and advocacy, 2012). Звернемо увагу на те, що повноваження адвоката мають бути посвідчені, а сам договір, за загальним правилом, укладається в письмовій формі. І вже після укладення договору адвокат розпочинає свою діяльність.

Так, на початку адвокат має встановити, якою є позиція та бачення клієнта. Н.В. Хмелевська на підставі позиції І.Ю. Гловацького (Hlovatskyi, 2003) дійшла до висновку, стратегії можуть включати такі позиції, які й визначають подальшу стратегію діяльності адвоката: 1) позиція невинуватості; 2) позиція часткової вини; 3) позиція повної винуватості; 4) позиція мовчання (Khmelevska, 2015). Відповідно, виходячи із цього, адвокат і будує тактику своєї діяльності. Варто враховувати, що зазначені позиції стосуються кримінального процесу, а не цивільного. Якщо завданням кримінального процесу є захист особи, суспільства й держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура (Criminal Procedure Code of Ukraine, 2012), то завданням цивільного процесу – справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004). Тобто при виборі стратегії діяльності адвоката варто чітко розуміти, що завданням цивільного провадження є захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, а не притягнення винних осіб до відповідальності. Саме тому на етапі вибору стратегії більш доцільним є використання моделі Т.М. Кучер, а саме адвокат має встановити таке: 1) особа, що звернулася за судовим захистом, націлена на свою повну перемогу чи визнає перемогу її опонента; 2) чи є можливим укладення мирової угоди; 3) особа, що звернулася за судовим захистом, відмовляє в задоволенні основних вимог позивача чи в задоволенні зустрічного позову відповідача; 4) особа, що звернулася за захистом, задовольняє вимоги зустрічного позову. І вже, виходячи з вибору однієї із зазначених стратегій, адвокат будує тактику своєї діяльності.

На цьому етапі адвокат, який представляє інтереси позивача, має визначитися з тим, буде справа розглядатися в порядку спрощеного позовного провадження чи ні. І в разі прийняття такого рішення, згідно зі статтею 276 Цивільного процесуального кодексу України (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004), одночасно з поданням позовної заяви подається клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження.

Отже, для участі у спрощеному позовному провадженні адвокат обирає одну з таких *стратегій*:

1) повна перемога особи, що звернулася за судовим захистом, чи її опонента – у такому разі можливість домовитися з опонентом виключена, судовий розгляд відбудеться в будь-якому випадку;

2) укладення мирової угоди;

3) відмова в задоволенні позовних вимог чи зустрічного позову відповідача;

4) відмова в задоволенні позовних вимог і задоволення вимог зустрічного позову.

Обравши одну зі стратегій, адвокат розпочинає розробку тактики своєї участі у спрощеному позовному провадженні. У загальнотеоретичному розумінні тактика – це способи, прийоми досягнення певної мети; лінія поведінки когось (Busel, 2005). Схожим чином тактика визначається й в інших енциклопедичних розуміннях. Наприклад, у Словнику іншомовних слів у широкому розумінні тактика роз'яснюється як визначення методів, шляхів, засобів, форм боротьби, що найбільше відповідають конкретним обставинам у цей момент і забезпечують стратегічний успіх. У переносному розумінні тактика – це прийоми, засоби досягнення якоїсь мети, лінія поведінки когось (Morozov, 2000). Отже, тактика – це наперед спланований перелік дій, які вчиняє особа для досягнення своєї мети і яких вона притримується в діяльності.

С.А. Книженко, висвітлюючи аналіз співвідношення термінів «стратегія» та «тактика» в різноманітних галузях знань (соціології, економіці, психології, педагогіці), указує, що практично в будь-якій діяльності зі стратегією пов'язують перспективні напрями, прогнозування, визначення спільних завдань. Рішення ж поточних (найближчих) завдань – прерогатива тактики (Knyzhenko, 2015). Іншими словами, «стратегія» й «тактика» співвідносяться як ціле та частина. Спочатку адвокат визначає стратегію своєї діяльності у спрощеному позовному провадженні, а вже згодом відповідно до цієї стратегії підбирає найбільш ефективну тактику. При цьому вибір тактики може змінюватися в рамках однієї й тієї ж стратегії.

Н.В. Хмелєвська в праці «Стратегія забезпечення правової допомоги адвокатом в кримінальному провадженні» підтримує позицію, висловлену авторами підручника «Теорія держави і права. Академічний курс» (О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко), що система способів і методів, спрямованих на досягнення найближчих цілей, становить юридичну тактику, а скерованих на досягнення головних, фундаментальних цілей – юридичну стратегію (Khmelevska, 2015). Отже, стратегія спрямована на досягнення довгострокових цілей, наприклад, захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. У свою чергу, тактика спрямовується на вирішення короткотривалих завдань, наприклад, досягнення певної мети на кожній стадії цивільного процесу.

Отже, з огляду на наведені вище словникові тлумачення та наукові положення, ми робимо висновок, що поняття «стратегія» є більш широким за своїм змістом, аніж поняття «тактика», указані терміни співвідносяться між собою як ціле та частина. Т.В. Варфоломеєва доходить висновку, що тактика як вид діяльності існує тільки там, де має місце суперництво, протиборство, де зустрічаються інтереси груп, які протилежні одна одній (мета сторони обвинувачення – доказати винуватість підсудного, мете сторони захисту – прямо протилежна) (Varfolomeeva, 1987). Отже, правильність використання вказаних понять щодо тієї чи іншої діяльності учасників провадження залежить від окремо визначеної індивідуальної ситуації.

Отже, **тактикою діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні** є короткотривалі наперед сплановані способи та прийоми досягнення мети діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні, які є складником стратегії участі адвоката у спрощеному позовному провадженні та спрямованими на надання правової допомоги клієнту у спрощеному позовному провадженні.

Сьогодні відсутні жодні закономірності при складанні тактики діяльності адвокатів, по суті, кожна з виділених нами позицій передбачає іншу специфіку. Загалом зі здійсненого раніше аналізу виділимо такі особливості, які варто врахувати при виборі тактики адвоката у спрощеному позовному провадженні:

1) загальну стратегію забезпечення правової допомоги, яка будується на змісті Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (On advocacy and advocacy, 2012), Правил адвокатської етики (Rules of lawyer ethics, 2017), а також інших нормативно-правових актів, які врегульовують адвокатську діяльність;

2) специфіку спрощеного позовного провадження, визначену в нормах Цивільного процесуального кодексу України;

3) відносини, які склалася між адвокатом і клієнтом;

4) можливі шляхи вирішення справи.

Специфіка тактики діяльності адвоката зумовлена особливостями спрощеного позовного провадження. Згідно з частиною 5 статті 279 Цивільного процесуального кодексу України (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004), суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. Проте таке клопотання може бути подане, у такому разі розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін за правилами, установленими для розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з особливостями, притаманними спрощеному позовному провадженню.

Отже, на першому етапі вибору тактики для участі адвоката у спрощеному позовному провадженні адвокат має визначитися з тим, чи справа, яка розглядається в порядку спрощеного провадження, буде розглядатися судом без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами чи в судовому засіданні з повідомленням сторін. У такому разі адвокат буде керуватися процесуальними засобами й тактичними прийомами, які застосовуються в суді. В.О. Попелюшко доходить висновку, що застосовувані в суді процесуальні засоби й тактичні прийоми можна поділити на три групи: 1) ті, що здійснюються судом без урахування думок сторін та узгодження з ними; 2) ті, що ставляться в суді на обговорення, у тому числі з ініціативи сторін, і реалізація яких безпосередньо опосередковується судовим рішенням; 3) ті, що застосовуються кожною зі сторін за власною ініціативою без посередництва суду (Popeliushko, 2008). До тактичних прийомів і способів діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні можна зарахувати ті, що ставляться в суді на обговорення, і ті, що застосовуються за власною ініціативою без посередництва суду.

Зокрема, до тактичних прийомів і способів, що ставляться в суді на обговорення з ініціативи сторін, реалізація яких безпосередньо опосередковується судовим рішенням і які можуть бути безпосередньо використані в цивільному процесі, В.О. Попелюшко зараховує висловлення своїх думок про можливість судового розгляду справи; щодо обсягу доказів, які будуть досліджуватися в суді та порядку їх дослідження; з приводу клопотань з тих чи інших питань; заявлення відводів, клопотань про витребування і приєднання до справи нових доказів; про відкладення чи зупинення справи тощо (Popeliushko, 2008). Звернемо увагу на те, що при вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного суд враховує обраний позивачем спосіб захисту; категорію та складність справи; обсяг і характер доказів у справі, у тому числі чи потрібно

у справі призначити експертизу, викликати свідків тощо (Civil Procedure Code of Ukraine, 2004). А отже, адвокат у спрощеному позовному провадженні обмежений у використанні окремих прийомів і способів, зокрема тих, які пов'язані із затягуванням провадження, наприклад, які стосуються виклику свідків і призначення експертизи. Але водночас він вільний у застосуванні низки інших прийомів і способів, пов'язаних із розглядом справи. До тактичних прийомів, що використовуються адвокатом з власної ініціативи й не опосередковуються судовим рішенням, належать узгодження з підзахисним спільної позиції у справі та вироблення стратегії й тактики на судовий розгляд; планування дій і рішень, які необхідно здійснити в ході судового розгляду; корекція плану та його реалізації в ході провадження залежно від ситуації, що склалася; подача зібраних доказів тощо. Тобто це прийоми й способи, напрацьовані адвокатською практикою та наукою про адвокатуру (Popeliushko, 2008). По суті, застосування таких прийомів здійснюється з урахуванням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (On advocacy and advocacy, 2012), Правил адвокатської етики (Rules of lawyer ethics, 2017), а також інших нормативно-правових актів, які врегульовують адвокатську діяльність.

На основі здійсненого аналізу зробимо висновок, що *тактика діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні* включає:

1) вирішення питання про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін за правилами, установленими для розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з особливостями, притаманними спрощеному позовному провадженню;

2) визначення способів і прийомів, реалізація яких безпосередньо опосередковується судовим рішенням:

– висловлення своїх думок щодо обсягу доказів, які будуть досліджуватися в суді та порядку їх дослідження;

– висловлення своїх думок з приводу клопотань з тих чи інших питань;

– заявлення відводів, клопотань про витребування й приєднання до справи нових доказів;

– про відкладення чи зупинення справи розгляду справи тощо;

3) визначення тактичних прийомів, що використовуються адвокатом з власної ініціативи, які напрацьовані адвокатською практикою та наукою про адвокатуру й не опосередковуються судовим рішенням:

– узгодження з підзахисним спільної позиції у справі та вироблення стратегії й тактики на судовий розгляд;

– планування дій і рішень, які необхідно здійснити в ході судового розгляду;

– корекція плану та його реалізації в ході провадження залежно від ситуації, що склалася тощо.

Висновки. Отже, дослідження стратегії й тактики діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні дає нам змогу зробити висновок, що лише застосування адвокатом досягнень науки цивільного процесуального права та науки про адвокатуру в юридичній практиці дає змогу найбільш ефективно досягнути намічених цілей цивільного процесуального провадження. Окреслення таких цілей здійснюється в довготривалій і короткотривалій перспективі. Стратегія діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні передбачає визначення наміченої цілі, яка враховує очікуваний клієнтом результат розгляду справи, а також планування найбільш ефективних способів і методів, які буде застосовувати адвокат у процесі реалізації стратегії. У свою чергу, тактика – це передбачення прогнозованих дій, які вчиняються адвокатом на кожній стадії спрощеного позовного провадження, спрямованих на виконання наміченої стратегії. Дослідження засвідчило, що стратегія й тактика діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні загалом характеризується власною специфікою, зумовленою передусім особливостями цивільного процесуального законодавства. Спрощена форма суттєво обмежує адвоката у виборі прийомів, які він може використовувати, але навіть у такому випадку його можливості все ж є доволі широкими у виборі як прийомів, що опосередковуються судовим рішенням, так і прийомів, обумовлених специфікою адвокатської діяльності. А отже, зробимо висновок, що стратегія й тактика є важливими складниками діяльності адвоката у спрощеному позовному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Варфоломеева Т.В. Криминалистика и профессиональная деятельность защитника. Київ : Вища школа, 1987. 151 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
3. Гловацький І.Ю. Діяльність адвоката-захисника в кримінальному процесі. Київ : Атіка, 2003. 351 с.
4. Денисюк С.Ф. Співвідношення тактики та організації проведення слідчої дії. *Право і Безпека*. 2010. № 4. С. 176–179.
5. Зейкан Я.П. Захист у кримінальній справі. Київ : КНТ, 2006. 600 с.
6. Іваницький Я.О. Закономірності адвокатської діяльності як складова предмета криміналістики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2018. 227 с.
7. Книженко С.А. Стратегія расследования преступлений против правосудия. *Молодий вчений*. 2015. № 2(1). С. 227–230.
8. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, 11–12. № 13. Ст. 88.
10. Кучер Т.М. Стратегія і тактика доведення: юридично-психологічні аспекти. *Право і суспільство*. 2014. № 1-2. С. 55–58.
11. Майстренко Л. Спрощене позовне провадження в цивільному процесі: чи все так просто? *Судебно-юридическа газета*. 2018. URL: http://napu.com.ua/wp-content/uploads/2018/04/Sproshhene_pozovne_provadzhennya_v_tsivilnomu_protsehi_chi_vse_tak_prosto.pdf.
12. Матвійчук В.К., Закревський А.В. Тактика та методика участі адвоката-захисника у судовому слідстві та судових дебатах у кримінальних справах. *Юридична наука*. 2012. № 3. С. 135–140.

13. Попелюшко В.О. Стратегія і тактика захисту в судовому розгляді справи. *Вісник Академії адвокатури України*. 2008. № 2. С. 96–98.
14. Правила адвокатської етики, затверджені з'їздом адвокатів України, від 09.06.2017.
15. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
16. Слива Л. Стратегія та тактика консультативної діяльності адвоката. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 287–293.
17. Словник іншомовних слів / уклад. : С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.
18. Хмелевська Н.В. Стратегія забезпечення правової допомоги адвокатом в кримінальному провадженні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12. № 2. С. 194–201.
19. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

References:

1. Varfolomeeva T.V. (1987). Kriminalistika i professionalnaia deiatelnost zashchitnika [Forensic science and professional activities of a defender]. K. : Vishcha shkola. 151 p. [in Russian].
2. Busel V.T. (hol. red) (2005). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language], K.: Irpin: Perun. 1728 p. [in Ukrainian].
3. Hlovatskyi I.Yu. (2003). Diialnist advokata-zakhysnyka v kryminalnomu protsesi [Activities of a defense lawyer in criminal proceedings]. K.: Atika. 351 p. [in Ukrainian].
4. Denysiuk S.F. (2010). Spivvidnoshennia taktyky ta orhanizatsii provedennia slidchoi dii [The ratio of tactics and organization of the investigative action]. *Pravo i Bezpeka*. № 4. pp. 176–179 [in Ukrainian].
5. Zeikan Ya.P. (2006). Zakhyst u kryminalnii spravi [Protection in a criminal case]. K. : KNT. 600 p. [in Ukrainian].
6. Ivanytskyi Ya.O. (2018). Zakonomirnosti advokatskoi diialnosti yak skladova predmeta kryminalistyky [Regularities of advocacy as a component of the subject of criminology] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka. Lviv, 2018. 227 p. [in Ukrainian].
7. Knyzhenko S.A. (2015). Stratehiya rassledovanyia prestuplenyi protyv pravosudyia [Strategy for the investigation of crimes against justice]. *Molodyi vchenyi*. № 2(1). pp. 227–230 [in Ukrainian].
8. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. st. 141 [in Ukrainian].
9. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. st. 88 [in Ukrainian].
10. Kucher T.M. (2014). Stratehiia i taktyka dovedennia: yurydychno-psykholohichni aspekty [Strategy and tactics of proof: legal and psychological aspects]. *Pravo i suspilstvo*. № 1-2. pp. 55–58 [in Ukrainian].
11. Maistrenko L. (2018). Sproshchene pozovne provadzhennia v tsyvilnomu protsesi: chy vse tak prosto? [Simplified litigation in civil proceedings: is everything so simple] *Sudebno-yurydycheskaia hazeta*. URL: http://napu.com.ua/wp-content/uploads/2018/04/Sproshchene_pozovne_provadzhennia_v_tsyvilnomu_protse_i_chi_vse_tak_prosto.pdf [in Ukrainian].
12. Matviichuk V.K., Zakrevskyi A.V. (2012). Taktyka ta metodyka uchasti advokata-zakhysnyka u sudovomu slidstvi ta sudovykh debatakh u kryminalnykh spravakh [Tactics and methods of participation of a defense attorney in court investigations and court debates in criminal cases]. *Yurydychna nauka*. 2012. № 3. pp. 135–140 [in Ukrainian].
13. Popeliushko V.O. (2008). Stratehiia i taktyka zakhystu v sudovomu rozghliadi spravy [Strategy and tactics of defense in court proceedings]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. № 2. pp. 96–98 [in Ukrainian].
14. Pravyla advokatskoi etyky [Rules of lawyer ethics]: Pravyla, zatverdzeni zizdom advokativ Ukrainy vid 09.06.2017 [in Ukrainian].
15. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist [On advocacy and advocacy]: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 № 5076-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2013. № 27. st. 282 [in Ukrainian].
16. Slyva L. (2019). Stratehiia ta taktyka konsultativnoi diialnosti advokata [Strategy and tactics of advisory activity of a lawyer]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. №9. pp. 287–293 [in Ukrainian].
17. Morozov S.M., Shkaraputa L.M. (uklad) (2000). Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]. K.: Nauk. dumka. 680 p. [in Ukrainian].
18. Khmelevska N.V. (2015). Stratehiia zabezpechennia pravovoi dopomohy advokatom v kryminalnomu provadzhenni [Strategy for providing legal assistance to a lawyer in criminal proceedings]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. Т. 12, № 2. pp. 194–201 [in Ukrainian].
19. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 № 1618-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2004. № 40–41. 42. st. 492 [in Ukrainian].